

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

«ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԹԻՎ 5 ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԿԱՏԱՐՈՂ՝ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ ԱԼԻՆԱ

ՂԵԿԱՎԱՐ՝ ՎԱՀԱՆՅԱՆ ԿԱՐԻՆԵ

ԱՇՏԱՐԱԿ 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
ԳԼՈՒԽ I. ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	5
1.1. Համագործակցային ուսուցման մեթոդների դերը ուսուցման գործընթացում.....	13
2.1 Սոցիալացումների իրականացում և վերլուծություն.....	24
Եզրակացություն	28
Գրականության ցանկ	29

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը

Հանրակրթական դպրոցում համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառման հիմնախնդրի արդիականությունը պայմանավորված է նրանով, որ կա անհրաժեշտություն ուսուցման գործընթացում կիրառել այնպիսի տեխնոլոգիաներ, որոնք կբարձրացնեն կրթության արդյունավետությունը և որակը:

Պատմության ընթացքում հայ ժողովուրդը բարձր է գնահատել դպրոցի և հատկապես ուսուցչի դերը: Հայ ուսուցիչը դարեր ի վեր եղել է բարձրագույն իդեալների կրողը, ազգային ինքնության ու արժեքների պահպանման առաջամարտիկը: Այսօր Հայաստանում իրականացվող կրթական բարեփոխումներն էլ ավելի են կարևորում ուսուցչի դերը: Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման տեմպը, ուսուցման ժամանակակից մեթոդները, սովորողների անընդհատ ինքնակրթության և զարգացման անհրաժեշտությունը պարտադրում են ուսուցման գործընթացում կիրառել այնպիսի մեթոդներ, որոնք բարձրացնում են կրթության արդյունավետությունը և որակը, ապահովում են ինքնուրույն ճանաչողական գործունեության շարժառիթներ, նպաստում են միջառարկայական կապերի ամրապնդմանը՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և առարկայական ծրագրերի ինտեգրման եղանակով: 21-րդ դարաշեմին ազգային դպրոցներ պետք է մուտք գործեն կրթական խնդիրների լուծմանն ուղղված մանկավարժական տարբեր տեխնոլոգիաներ և ուսուցման բազմաթիվ մեթոդներ: Ժամանակակից ազգային դպրոցի ուսուցիչը ուսումնառության ընթացքում պետք է օգտագործի զանազան համագործակցային մեթոդներ, որոնք ապահովում են արդյունավետ աշակերտակենտրոն ուսուցումը, առանձնաշերտում են աշակերտի համագործակցային կարողությունները, բարձրացնում ուսուցման շարժառիթները: Ժամանակակից պահանջներից է նաև ուսուցման գործընթացը իրական կյանքին մոտեցնելը:

Հետազոտության նպատակը՝ բացահայտել համագործակցային տեխնոլոգիաների կիրառման արդյունավետությունը ուսուցման գործընթացում:

Հետազոտության խնդիրներն են.

- Ուսումնասիրել և վերլուծել համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի վերաբերյալ տեսական մոտեցումները:
- Բացահայտել համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի դերը ուսուցման գործընթացի արդյունավետության բարձրացման գործում :
- Իրականացնել սոցիալացումներ՝ բացահայտելու ուսուցիչների, սովորողների վերաբերմունքը ուսուցման գործընթացում համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառման վերաբերյալ :
- Մշակել համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառման դասի նմուշ օրինակներ :

1.1 Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի ընդհանուր բնութագիրը

<<Ոչ մի հետաքրքիր նորույթ ի հայտ չի գալիս
առանց համագործակցության>>
Ջեյմս Ուայթսոն

Մեր օրերում կրթական համակարգը լուրջ փոփոխություններ է ապրում և այդ որակական բարեփոխումը նոր մոտեցումներ է պահանջում: 21-րդ դարը մարդկության առջև նոր խնդիրներ է դնում, որոնք հնարավոր կլինի լուծել աճող սերնդին որակապես նոր կրթություն տալու դեպքում: Հանրակրթական դպրոցը այն կարևոր օղակն է, որտեղ ձևավորվում է անձի անհատականությունը, բնավորության գծերը, կամային որակները, արժեհամակարգը և այլն: Գիտելիքներից բացի աշակերտին անհրաժեշտ է տալ նաև դրանք կիրառելու իրական կարողություններ ու հմտություններ՝ ընդգրկելով նրան ճանաչողական գործունեության մեջ, ստեղծագործական միտք ձևավորել, ուղղորդել նրա ներքին ուժերն ու հնարավորությունները: Ըստ Հ. Գարդների տեսության, ուսուցման ընթացքում թե ուսուցիչը, թե՛ աշակերտը փոխգործուն հարաբերությունների մեջ են, այսինքն՝ ընդունված սուբյեկտ-օբյեկտ գծապատկերին փոխարինում է սուբյեկտ-սուբյեկտ ժամանակակից գծապատկերը[6,11]: Մանկավարժության տեսության մեջ ձևավորվել են ուսուցման գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանը նպաստող մի շարք տեխնոլոգիաներ, որոնք նորարարական են և ուղղված են անձի ձևավորմանը: Մանկավարժական տեխնոլոգիան դասավանդողի գործողությունների հաջորդական համակարգն է, որի նպատակը մանկավարժական այս կամ այն խնդրի լուծումն է: Տեխնոլոգիան հուններեն բառ է, որ նշանակում է գիտություն արվեստի և վարպետության մասին: Այս կամ այն տեխնոլոգիայի կիրառումը վկայում է ուսուցչի ստեղծագործական մոտեցման մասին: Մերօրյա դպրոցում ուսուցիչը գործ ունի ոչ սովորական երեխաների հետ: Այսօր նրանցից յուրաքանչյուրը անհատականություն է իր ընկալումներով ու աշխարհայացքով: Ուստի բավական չէ նրանց միայն կրթել և դաստիարակել, պետք է նաև հարգել ու գնահատել:

Ժամանակակից ուսուցչի մասնագիտական հիմնական գործառույթներն են մանկավարժական աջակցություն, ուղղորդում և համագործակցություն յուրաքանչյուր աշակերտին: Եթե ուսուցիչը կիրառում կամ աշխատում է տեղեկատվական հաղորդակցական տեխնոլոգիայով, ուրեմն ապահովում է աշակերտի ճանաչողական գործընթացը: Համագործակցային ուսուցման կիրառման պատմությունը գալիս է դեռևս անտիկ ժամանակներից: Այս տեխնոլոգիայի ծագման, զարգացման հիմքում ինովացիոն գործընթացներ են, որոնք դիտարկել են մի շարք մանկավարժներ՝ Կ.Դ. Ուշինսկին, Ն.Պ. Պիրոգովը, Լ.Ն.Տոլստոյը, Հ. Հինդիլյանը և ուրիշներ: Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիան ըստ կիրառման եղանակի ընդհանուր մանկավարժական տեխնոլոգիա է, որի հիմքում մարդասիրական մանկավարժության դրույթներն են, որի պատճառով էլ այստեխնոլոգիան ունի կիրառման լայն շրջանակ:

- գրեթե բոլոր ուսումնական առարկաների դասաժամերին՝ լեզվի, գրականության, օտար լեզուներ, տեխնոլոգիա, ինֆորմատիկա, կերպարվեստ, մաթեմատիկա և այլն,
- կրթական բոլոր աստիճաններում՝ սկսած նախադպրոցական կրթությունից մինչև ուսուցիչների որակավորման բարձրացման դասընթացները,
- այն նաև դաստիարակության տեխնոլոգիա է, հաջողությամբ կիրառվում է արտադասարանական և արտադպրոցական աշխատանքներում, դպրոց-ընտանիք փոխգործակցության համատեքստում [2, 148]:

Համագործակցային ուսուցման հիմքում ընկած են երեք տեսություններ՝ սոցիալական փոխկախվածության, ճանաչողական զարգացման, վարքագծային ուսումնառության [13].

Սոցիալական փոխկախվածության տեսության ներկայացուցիչների (Կուրտ Կաֆկա, Կուրտ Լեվին) խումբը համագործակցային ուսուցումը դիտում են որպես դինամիկ ամբողջություն, որտեղ շեշտադրվում է ընդհանուր նպատակից բխող փոխկախվածությունը. խմբի անդամներից մեկի վիճակի փոփոխությունը հանգեցնում է մյուսների վիճակների փոփոխության, իսկ ներխմբային լարումը հանգեցնում է խմբի ընդհանուր նպատակի իրականացմանը: Ճանաչողական զարգացման տեսությունն իր հիմքում ներառում է Պիաժեի, Վիգոտսկու հայացքները: Ըստ Վիգոտսկու մտավոր աշխատանքի լավագույն ձևը սովորածը ընկերոջը

բացատրելն է, իսկ Ջ. Բրուները մշակեց հետևողական ուսուցման գաղափարը, որը շրջադարձային եղավ: Նա ներկայացնում է ճանաչողական ուսուցման մի մոդել, որտեղ տեղեկությունն անցնում է ընկալում- դասակարգում-յուրացում շղթայով և վերաճում գիտելիքի՝ հիմնվելով ոչ թե ինչ սովորելու, այլ ինչպես սովորելու սկզբունքի վրա:

Վարքագծային ուսումնառության տեսության կողմնակիցները շեշտադրում են խմբային աշխատանքի արդյունքի խրախուսումը, որը դրդապատճառ է դառնում ուսուցման գործընթացի համար: Սքիները մշակեց ծրագրավորված ուսուցման մի ձև, ըստ որի ուսումնական նյութը բաժանվում է տրամաբանական հաջորդականություն ներկայացնող փոքրիկ քայլերի: Պատասխանելով պարզ և հեշտ մի քանի հարցերի՝ աշակերտները խրախուսանք են ստանում, ինչը դառնում է ուսուցման գործընթացը շարունակելու և նյութն ամբողջությամբ յուրացնելու խթան: Խմբում սոցիալական- փոխկախվածության գաղափարը ամբողջացրին ամերիկացի Ջոնսոն եղբայրները: Ներկայումս համագործակցային ուսուցումը լայն տարածում ունի սկանդինավյան երկրներում և ԱՄՆ-ում:

Ուսուցումը համագործակցային կլինի այն դեպքում, երբ աշակերտները միասին զույգերով կամ փոքր խմբերով աշխատում են մի ընդհանուր խնդիր լուծելու, մի ընդհանուր թեմա հետազոտելու, կամ նորարարություն իրականացնելու համար: Համագործակցային ուսուցումը՝ որպես այլընտրանքային մանկավարժական մոտեցում մեծ ճանաչում է ձեռք բերել բազմաթիվ երկրների ուսուցիչների պատրաստում և վերապատրաստում իրականացնողների կողմից: Դրա տարածմանը նպաստող գործոններից են՝

- դասարաններում ուսուցումը սովորողի անհատական առանձնահատկություններին հարմարեցնելը
- բազմակողմանի կրթական նպատակներին միաժամանակ հասնելու հնարավորությունը
- ուսուցման առանձնահատկություններին, ժամանակակից մոտեցումներին համահունչ լինելը:
- առաջադրանքների կատարմանը և այլն:

Համագործակցային ուսուցման կարևորագույն ձեռքբերումներն են՝

- անձի զարգացումը և նրա անհատականության ձևավորումը,
- երեխաների հոգեբանական և ֆիզիկական առաջընթացի ապահովումը.
- սթրեսի հաղթահարման ունակություն,
- շրջապատի հետ առողջ փոխհարաբերությունների կառուցումը,
- միջանձնային հարաբերություններ կառուցելու կարողության ձևավորումը,
- ընկերության և փոխօգնության, փոխադարձ պատասխանատվության համոզմունքի ձևավորումը,
- համագործակցային և խմբային աշխատանք իրականացնելու կարողության ձևավորումը:

Ուսուցման գործընթացում համագործակցային ուսուցման արդյունավետ իրացման կարևոր նախապայմանը համագործակցային ուսուցման տարրերի հաշվառումն է: Համագործակցային ուսուցման տարրերի կիրառումը նպաստում է դասարանում նոր համագործակցային միջավայրի ձևավորմանը, օգնում է ուսուցչին հասկանալու համագործակցային ուսուցման էությունն ու պլանավորելու դասը, պայմաններ է ստեղծում ուսուցման արդյունավետության գնահատման և արժևորման համար, ինչպես նաև ապահովում է ռեֆլեքսիան և բարելավում է խմբային աշխատանքը: Համագործակցային ուսուցման տարրերն են.

Դրական փոխկախվածություն. Համագործակցային ուսուցման ապահովման կարևոր պայմաններից է խմբի անդամների միջև դրական՝ աջակցող փոխկախվածության ապահովումը: Փոխկախվածություն կարող է առաջանալ երեք տարբեր ձևերով

1. Մրցակցային. երբ խմբի անդամները ուսուցման նպատակներին հասնելու համար մրցում են միմյանց հետ:
2. Անհատական. երբ խմբի անդամները առկախվում են խմբակիցներից և յուրաքանչյուր աջակերտ կատարում է իր անհատական առաջադրանքը:
3. Համագործակցային. երբ խմբի անդամները համագործակցում են միմյանց հետ՝ ընդհանուր նպատակին հասնելու համար:

Դրական փոխկախվածությունը այն զգացումն է, որ խմբի յուրաքանչյուր անդամ կապված է խմբի մյուս անդամների հետ այնպես, որ չի կարող հաջողության

հասնել միայնակ: Կարելի է ասել, որ դրական փոխկախվածությունը համագործակցային ուսուցման «սիրտն» է:

Դեմառդեմ փոխազդեցություն. Երբ խմբերում ստեղծվել է դրական փոխկախվածություն, անհրաժեշտ է առավելագույնի հասցնել աշակերտների կողմից միմյանց սատարելու գործոնը: Այս դեպքում խմբի անդամները աշխատում են դեմ-դիմաց և տեսնում են միմյանց:

Անհատական հաշվետվություն և պատասխանատվություն. Համագործակցային ուսուցման նախապայմաններից մեկն այն է, որ սովորողը հաշվետու է իր և յուրաքանչյուր անդամի համար: Անհատական հաշվետվությունն ու պատասխանատվությունն առկա են, երբ առանձին գնահատվում է յուրաքանչյուր աշակերտի առաջադիմությունը: Անհատական հաշվետվությունն ու պատասխանատվությունը համագործակցային ուսուցման կայացման անհրաժեշտ պայմաններից են:

Սոցիալական համագործակցային խմբեր. Խմբային առաջադրանքներ կատարելիս աշակերտները անցնում են այնպիսի իրավիճակներով, որոնք պահանջում են բարդ փոխհարաբերություններ և սոցիալական հմտություններ: Աշակերտների մոտ համագործակցային հմտությունների ձևավորման նպատակով ուսուցչի տրամադրած ժամանակն ու գործադրած ջանքերը կախված են աշակերտների նախնական պատրաստվածության աստիճանից: Սոցիալական հմտությունները ըստ համագործակցային ուսուցման լինում են չորս մակարդակների՝ ձևավորում, գործունեություն, ձևակերպում, խմորում:

Խմբային գործընթաց/ մշակում/. Խմբային գործընթացը (group processing) կապված է խմբային համագործակցության բարելավման հետ: Խմբային գործընթացը այն գործողությունների հաջորդականությունն է, որոնք կատարվում են կոնկրետ ժամանակահատվածում, կոնկրետ նպատակի հասնելու համար: Խմբային աշխատանքի ավարտից հետո կատարվում է միասնական քննարկում: Բոլոր խմբերում թե՛ փոքր, թե՛ մեծ խմբային գործընթացը ներառում է հետևյալ բաղադրիչները.

- Հետադարձ կապ
- Անդրադարձ/ քննարկում
- Բարելավման նպատակներ/ պլանավորման բարելավում
- Հաղթանակի տոնում

Համագործակցային ուսումնառության տեսության ժամանակակից ներկայացուցիչ, Հելսինկիի համալսարանի պրոֆեսոր Պասի Սահլբերգը (20-րդ վերջ) կարևորելով վերը նշվածները՝ ավելացրել է համագործակցային ուսուցման ևս մեկ տարր՝ փոխներգործուն (ինտերակտիվ) կառուցվածք ունեցող առաջադրանք: Փոխներգործուն առաջադրանք. Փոխներգործուն է կոչվում այն առաջադրանքը, որը կատարելու համար պահանջվում է թիմային աշխատանք: Փոխներգործուն ուսուցման առաջադրանքի ամենակարևոր չափանիշն այն է, որ խմբի յուրաքանչյուր անդամ կարողանա հեշտությամբ մասնակցել առաջադրանքի կատարմանը: Փոխներգործուն առաջադրանքի կատարման համար հաճախ պահանջվում են տարբեր տեսակետներ, կարծիքներ և գաղափարներ: Համագործակցային ուսուցումը առավել արդյունավետ է, երբ առաջադրանքները ներառում են համագործակցային ուսուցման տարրերը: Փոխներգործուն առաջադրանքի դեպքում յուրաքանչյուրը զիտի առաջադրանքի մասին որևէ բան, սակայն ոչ ոք դրա մասին չզիտի ամեն ինչ: Ուսուցիչը չպետք է աշակերտին մատուցի այնպիսի նյութ, որը որևէ մարտահրավեր չի պարունակում իր մեջ, այլ գտնի այնպիսի առաջադրանքներ, որոնք լուրջ մարտահրավեր են ամբողջ խմբի համար, ստիպում են մտածել առաջադրանքի կատարման համար:[8, էջ29]: Համագործակցային ուսուցումը կազմակերպելու համար նախ և առաջ դասարանը պետք է բաժանվի խմբերի: Առանձնացվում համագործակցային ուսուցման խմբերի հետևյալ տեսակները.

Համագործակցային ֆորմալ խումբ- Համագործակցային ուսուցման խմբերը փոքր են՝ երկուսից չորս անդամ: Խմբում ընդգրկված անդամները առաջադրանքի կատարման համար աշխատում են մեկ դասաժամից մինչև մի քանի շաբաթ: Յուրաքանչյուր աշակերտ իր առջև ունի պարտականություն. Խմբի յուրաքանչյուր անդամի ուսուցման արդյունավետությունը հասցնել առավելագույնի: Ամեն մի առաջադրանք պետք է ունենա նպատակ: Նախքան ուսուցման գործընթացին անցնելը որոշվում է, թե խումբը քանի աշակերտ է ընդգրկում:

Խմբի անդամներից մեկը ներկայացնում է կատարված աշխատանքի արդյունքները:

Աշակերտները պետք է ուշադիր լսեն ներկայացված նյութը և հարցեր տան:

Յուրաքանչյուր խումբ ներկայացնում է կատարած աշխատանքների հաշվետվություն: Համագործակցային ոչ ֆորմալ խմբեր- ժամանակավոր գործող խմբեր են, որի անդամները միասին աշխատում են մեկ քննարկման կամ մեկ դասաժամի ընթացքում: Համագործակցային ուսուցման ոչ ֆորմալ խմբերը հաճախ այնպես են ձևավորվում, որ կարողանում են արագորեն մասնակցել երեքից հինգ բույս տևողությամբ քննարկումներին: Ուսուցիչը պետք է կազմակերպի ներածական քննարկումներ, խմբային քննարկումներ և ամփոփի այդ քննարկումները: Ուսուցման ընթացքում ուսուցչի մոտ դժվարություն է առաջանում աշակերտների կողմից նյութի ճիշտ մատուցումը, բացատրությունը: Այս դժվարությունները հաղթահարելու համար ուսուցիչը կարող է հանդես գալ ուղղորդողի դերում, որն էլ բարենպաստ է անդրադառնում արդեն նախապատրաստված ընթացի վրա:

Հենակետային համագործակցային խմբեր- Այս խմբերը երկարաժամկետ են և ապահովում են երկարատև, հոգատար փոխհարաբերություններ, գործում են առնվազն մեկ կիսամյակի ընթացքում: Այս խմբերի անդամները աջակցում են միմյանց, օգնում են և խրախուսում: Այն ներառում է բացակա ընկերներին աջակցելը, օգնել անցած նյութի յուրացման հարցում: Խմբերը անցկացնում են պաշտոնական հանդիպումներ, կատարում են քննարկումներ որոշում խմբի անդամի առաջադիմության չափը: Հենակետային խմբերն ունեն անձնական պատասխանատվություն՝ լսել և սատարել խմբի անդամներին: Որքան մեծ է դպրոցը և դասարանը այնքան ավելի կարևոր է հենակետային խմբեր ունենալն: Մովորաբար հենակետային համագործակցային խմբերը ուսուցչի կողմից ձևավորվում են նախապես խմբի անդամներին ուսումնասիրելուց հետո [1, 151]:

Հանրակրթական դպրոցում ֆորմալ, ոչ ֆորմալ և հենակետային խմբերի ձևավորումն ընդունելի է: Ուսուցիչն ինքն է որոշում, թե տվյալ թեմայի շրջանակներում ինչպիսի խմբեր կարելի է ձևավորել՝ կարևորելով ուսումնական նյութի առանձնահատկությունները, նպատակները, սովորողների

հետաքրքրությունների սահմանները, նրանց զարգացվածության աստիճանը, խմբում աշխատելու ցանկությունը և այլն:

Խմբում յուրաքանչյուր աշակերտի տրվում է որևէ դեր՝ առաջնորդ, ընդդիմախոս, նյութերի վեժուժաբան, փորձագետ, դիտորդ, կազմակերպիչ, օգնական, ժամանակը պահող և այլն: Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառումը նպաստում է դպրոցականների մտածողության զարգացմանը, նրանք սովորում են լսել, ընկալել և վերլուծել ուսումնական նյութը, ինքնուրույն որոշումներ կայացնել, ձևավորում է ինքնագնահատական, համագործակցություն, փոխօգնություն, կոնֆլիկտների, խնդիրների համատեղ լուծման կարողություններ [2, 152]:

1.2 ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾՆԹԱՑՈՒՄ

Համագործակցային ուսուցումը հաջողված մեթոդ է, որի միջոցով գերազանց հաղորդակցություն է լինում սովորողների միջև և ստեղծվում է ակտիվ թիմային աշխատանք: Ուսուցչի արդյունավետ աշխատանքի նախապայմաններից մեկը ուսուցման բազմաթիվ միջոցներին տիրապետելն է: Ուսուցման ճանաչողական գործընթացը ակտիվացնելու համար կիրառվում են ուսուցման ավանդական մեթոդները՝ օգտագործելով այնպիսի հնարներ, ինչպիսիք են պրոբլեմային իրավիճակի ստեղծումը, հարցադրումը՝ ներառելով պրակտիկ վարժություններ, խնդիրներ: Իհարկե, ակտիվ՝ համագործակցային մեթոդների կիրառումը ուղղված է առաջնային գիտելիքի ձեռք բերմանը, մտածողության զարգացմանը, հետաքրքրությունների, հմտությունների, կարողությունների ձևավորմանը, սակայն պետք է հաշվի առնել, որ այդ գործընթացը բավականին ժամանակ է պահանջում և այդ պատճառով անհնար է անցկացնել ողջ ուսուցումը միայն ակտիվ մեթոդներով: Դրանց հետ զուգահեռ կիրառվում են նաև ավանդական մեթոդներ, ինչպիսիք են՝ պատմելը, բացատրելը, դասախոսությունը: Ակտիվ մեթոդները պետք է կիրառվեն ուսուցման գործընթացի այն հատվածում, երբ անհրաժեշտ է զարգացնել դպրոցականի մտածողությունը և ճանաչողական ակտիվությունը: Բայց կարևոր է նաև նշել, որ ակտիվ մեթոդների մեծամասնությունը բազմաֆունկցիոնալ նշանակություն ունեն ուսուցման գործընթացում:

Ակտիվ ուսուցման մեթոդները ենթադրում են օգտագործել այնպիսի մեթոդների համակարգ, որոնց ժամանակ ուսուցիչը չի մատուցում պատրաստի գիտելիքներ, այլ աշակերտների կողմից գիտելիքի ինքնուրույն ձեռք բերում՝ ակտիվ ճանաչողական գործունեության ընթացքում: Լ. Ս. Վիգոտսկին ձևակերպել է օրենք, որտեղ ասվում է, որ ուսուցմանը հետևում է զարգացումը, իսկ անձը զարգանում է գործունեության մեջ: Համագործակցային մեթոդների հիմքում ընկած է երկխոսությունը, ինչպես ուսուցչի և աշակերտների միջև, այնպես էլ իրենց՝ աշակերտների միջև: Երկխոսության ընթացքում զարգանում է հաղորդակցման

հմտությունները, խնդիրները միասին լուծելու կարողությունները, և ամենակարևորը՝ զարգանում է աշակերտների խոսքը:

Ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառման նպատակն է աշակերտներին ներգրավել ինքնուրույն իմացական գործունեության մեջ, ստեղծել անձնական շահագրգռվածություն ցանկացած ճանաչողական խնդիրներ լուծելու համար, սովորեցնել կիրառել ձեռք բերված գիտելիքները: Ակտիվ մեթոդների նպատակն այն է, որ գիտելիքների և հմտությունների ձեռք բերման գործընթացում ընդգրկվեն բոլոր հոգեկան գործընթացները (խոսքը, հիշողությունը, երևակայությունը և այլն) [3, 163]: Համագործակցային մեթոդների անվանման հիմքը համագործակցել բառն է: Սկզբնական շրջանում այսպես էր անվանվում՝ ուսումնական պարապմունքների մի որոշակի տարբերակ, որն աշակերտներին միմյանց հետ հաղորդակցվելու, ուսումնասիրվող հարցը համատեղ քննարկելու, բանավեճային իրադրություններում ակտիվ մասնակցելու և տվյալ հարցի վերաբերյալ սեփական պատկերացումները ձևավորելու բարենպաստ հնարավորություններ է տալիս: Հետագայում ավելի տարածվեց ինտերակտիվ մեթոդներ բառակապակցությունը, որը ներառում էր վերոհիշյալ հնարավորություններով դրսևորող ուսումնական պարապմունքների կազմակերպման մի շարք համանման տարբերակներ: Իհարկե, ցանկացած սոցիալական գործընթաց մարդկանց փոխազդեցություն է, մասնավորապես՝ ուսուցումը նպատակաուղղված և հատուկ կերպով կազմակերպված փոխազդեցություն է: Սակայն ուսուցման գործընթացի բնույթը պայմանավորվում է այդ փոխազդեցության կառուցվածքով, ձևերով ու բովանդակությամբ: Դաս- դասարանային համակարգի ուսուցման գործընթացի կառուցվածքային հիմքում դրված է փոխազդեցության ուսուցիչ-աշակերտական խումբ ձևը: Սա է պատճառը, որ ուսումնական պարապմունքները կազմակերպվում են ընդհանուր ճակատով, այսինքն՝ աշխատանքի յուրաքանչյուր պահին բոլոր աշակերտները զբաղված են միևնույն խնդրով, աշխատում են միևնույն ձևով, տվյալ խնդրի կատարման համար բոլորին հատկացվում է միևնույն ժամաքանակը: Նման տեսակի ուսումնական պարապմունքները անվանում են խմբային:

Խմբային պարապմունքների բավական լուրջ պրոբլեմներից մեկն այն է, որ ուսումնական խմբի անդամների մեծ մասը պասիվ լսողի դերում է հայտնվում: Սրա հաղթահարման ուղիներից մեկն աշակերտների միջև արդյունավետ փոխազդեցության կազմակերպումն է, ինչն էլ հենց հանդիսանում է ինտերակտիվ մեթոդի հիմնական գաղափարը: Սակայն խմբային ուսուցման պայմաններում աշակերտների միջև փոխազդեցություն կազմակերպելու հնարավորությունները սահմանափակ են: Այստեղ հիմնականում օգտագործվում են ենթախմբային կամ համախմբային քննարկումների տարբեր հնարներ ու մեթոդներ, որոնք բավական արդյունավետ են կարծիքների ձևավորման, փոխանակման ընդհանուր մոտեցումների մշակման համար: Եթե երեխայի գործունեության առաջնային և ցանկալի ձևը համարվում է խաղը, ապա ուսուցման կազմակերպման համար պետք է օգտագործեն գործունեության այս ձևը՝ համատեղելով խաղը և ուսումնական գործընթացը, ավելի ճիշտ, օգտագործել խաղային գործունեությունը կրթական նպատակներին հասնելու համար: Այս դեպքում խաղի մոտիվացիոն ներուժը կուղղվի ուսումնական ծրագրի ավելի արդյունավետ իրագործմանը: Բարձր դրական մոտիվացիան կարող է լրացնող գործոն հանդիսանալ սովորողների ոչ բավարար բարձր ունակությունների ժամանակ, բայց հակառակ ուղղությամբ այդ սկզբունքը չի աշխատում՝ ոչ մի կարողություն չի կարող փոխհատուցել մոտիվացիայի բացակայությունը և ապահովել ուսուցման էական առաջընթաց: Բնական խաղային միջավայրում, որտեղ չկա պարտադրանք և կա հնարավորություն յուրաքանչյուր երեխայի համար ստեղծել հաղորդակցական ազատ միջավայր, անկախություն, ազատ իրականացնելու իրենց կարողությունները և կրթական կարիքները, հանդիսանում է ուսումնական նպատակներին հասնելու օպտիմալ տարբերակ: Եվ կրթական գործընթացում ուսուցման համագործակցային մեթոդների ներառումը թույլ է տալիս ստեղծել այդպիսի միջավայր՝ ինչպես դասարանում, այնպես էլ արտադպրոցական միջոցառումների ժամանակ: Տարբեր մեթոդներով ուսուցման և կրթական-արտադրական արդյունավետ գործունեության ակտիվացման հնարավորությունները բազմազան են, դա կախված է համապատասխան մեթոդի բնույթից ու բովանդակությունից, կիրառման ձևից և ուսուցչի հմտությունից:

Դպրոցի կարևոր խնդիր է հանդիսանում երեխաներին հաղորդակցության տարբեր ձևեր սովորեցնելը: Խմբային ուսուցման մեթոդի կիրառումը շատ արդյունավետ է սովյալ խնդիրը իրականացնելիս: Այս մեթոդների կիրառմամբ ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունը և արդյունքների պայմանավորված են նրանով, որ մեթոդների ստեղծումը հիմնվում է լուրջ հոգեբանական և մեթոդաբանական գիտելիքի վրա [4, 30]:

Մեթոդների կիրառումը նպաստում է՝

- Սովորողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացմանը,
- կրթական գործընթացին ուշակերտների ակտիվ ներգրավմանը,
- ինքնագործունեության խթանմանը,
- ճանաչողական գործընթացների խթանմանը՝ խոսք, հիշողություն, մտածողություն,
- ուսումնական նյութի առավելագույն մասի արդյունավետ յուրացմանը,
- ստեղծագործական մտածելակերպի զարգացմանը,
- աշակերտի անհատական հաղորդակցական – զգայական ոլորտի զարգացմանը,
- ուսումնական դրական խթանի զարգացմանը:

Գոյություն ունեն համագործակցային ուսուցման տարբեր մեթոդներ, որոնք ունեն ինչպես նմանություններ, այնպես էլ տարբերություններ: Համագործակցային ուսուցման մեթոդներն են՝ Աշակերտների թիմային առաջադիմություն, Խճանկար, Շրջագայություն պատկերասրահում, Երեք բանալի և մեկ կողպեք, Հինգրոպեանոց ազատ շարադրանք, պրիզմա, Ակվարիում, Կարուսել:

Աշակերտների թիմային առաջադիմության մեթոդ: Համագործակցային ուսուցման այս մեթոդը մշակել է Ռոբերտ Սլավինը: Այս մեթոդը խթանում է աշակերտների ուսումնառությունը: Այստեղ էական է այն հանգամանքը, որ գնահատվում է աշակերտների առաջընթացը: Այս մեթոդը խթան է հանդիսանում ցածր առաջադիմություն ունեցող երեխաների համար, քանի որ նույնիսկ չնչին առաջընթացի պարագայում նրանք կարող են ներդրում ունենալ թիմի արդյունավետության բարձրացման գործում: Իսկ միջին ու բարձր առաջադիմությամբ աշակերտները պետք է մի կողմից օգնեն ընկերներին, մյուս կողմից՝ կարողանան

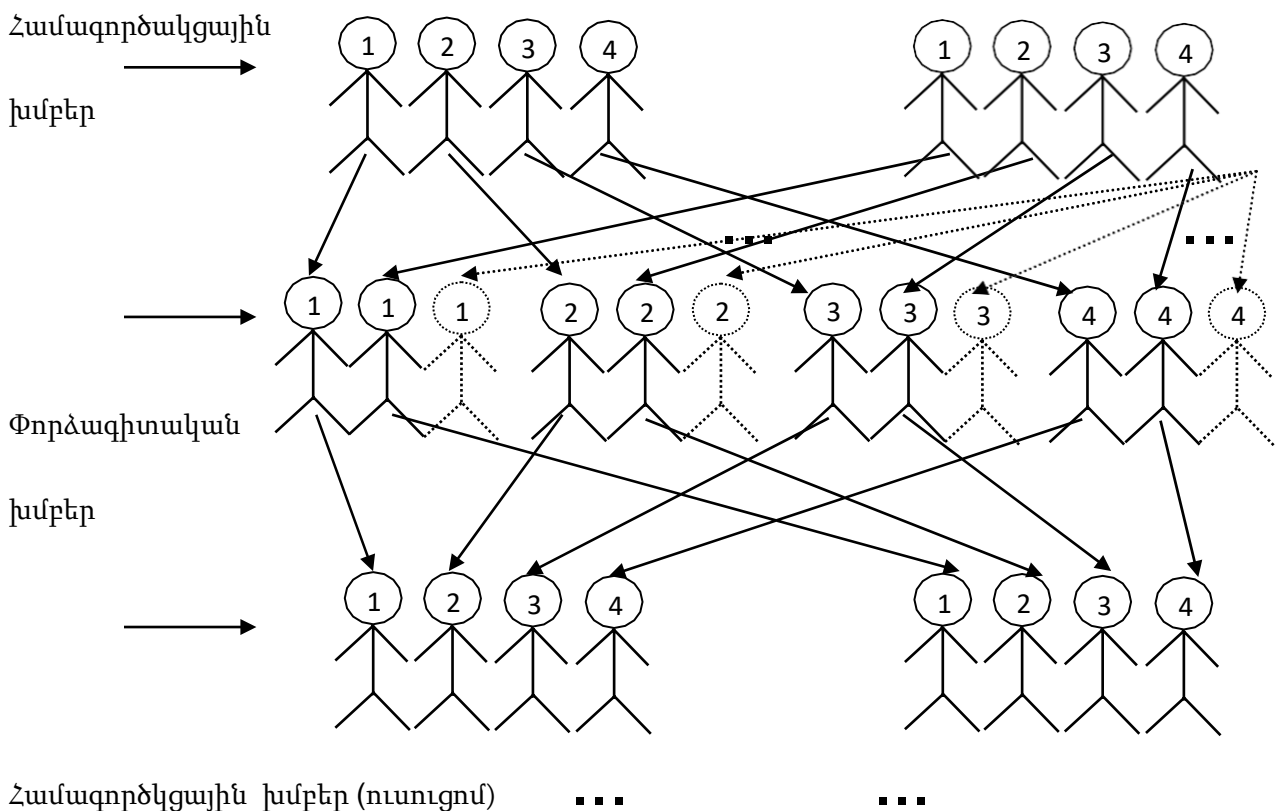

պահպանել ու բարելավել իրենց նախորդ ցուցանիշները: Այս մեթոդը կիրառելիս գնահատվում է , թե՛ առանձին աշակերտը և թե՛ խումբը:

Խճանկար (Ջիգսո, Jigsaw): Խճանկարը համագործակցային ուսուցման մեթոդ է: Այն մշակվել և փորձարկվել է Տեխասի համալսարանում՝ Էլիոթ Արոնսոնի և նրա գործընկերների կողմից, այնուհետև լրամշակվել է Սլավինի և վերջինիս գործընկերների կողմից: Խճանկարը դասարանում կարող է կիրառվել տարբեր ձևերով: Օրինակ՝ աշակերտներին կարելի է բաժանել չորս կամ հինգ անդամ ունեցող տարասեռ խմբերի: Յուրաքանչյուր խմբի տալ դասի մեկ հատված և որոշակի ժամանակ: Ձևավորվում են փորձագիտական խմբերը: Փորձագիտական խմբերում տրված հատվածը յուրացնելուց հետո աշակերտները վերադառնում են հենակետային խմբերը: Յուրաքանչյուր փորձագետ սովորեցնում է իր թեման խմբի անդամներին: Արդյունքում նյութը յուրացնում են բոլոր աշակերտները: Որպեսզի ամեն ինչ ավելի պարզ լինի ստոն ներկայացնում են գծագիրը [12,30].

Գծագիր 3

Խճանկար

Շրջագայություն պատկերասրահում: Սա <<Խճանկար>> մեթոդի տարատեսակ է, որի նպատակն է փոխանակել տեղեկություններ, մշակել գաղափարներ և կատարել անդրադարձ, ինչպես նաև զարգացնել լսելու, ինքնուրույն աշխատելու, քննադատաբար և ստեղծագործաբար մտածելու, ցածրաձայն խոսելու, աշխատանքի արդյունքը ներկայացնելու հմտություններ: Դպրոցականների հետ աշխատելիս խմբերին կարելի է տալ նույն առաջադրանքը կամ խնդիրը: Աշխատանքը վերջացնելուց հետո համեմատելով մյուս խմբերի աշխատանքների հետ աշակերտները հետադարձ կապ են ապահովում:

Խմբային հետազոտության մեթոդ: Խմբային հետազոտության մեթոդի կիրառման ժամանակ աշակերտները աշխատում են խմբերով մեկ թեմայի շուրջ: Համագործակցային ուսուցման մյուս մեթոդների նման խմբային հետազոտությունը հիմնվում է աշակերտների փոխոգնության վրա: Խմբային հետազոտության մեթոդի հեղինակը պրոֆեսոր Շարոնն է, սակայն այս մեթոդի ակունքները հանդիպում են Ջոն Դյուիի տեսության մեջ: Այս մեթոդը կիրառելիս աշակերտները սովորում են համակարգված և վերլուծականորեն հետազոտել կոնկրետ խնդիրը: Աշակերտները խորությամբ են յուրացնում տրված նյութի բովանդակությունը և սովորում են համագործակցել հետազոտելու ընթացքում: Այսպիսով աշակերտները յուրացնում են բովանդակությունը, զարգանում է համագործակցային աշխատանքի հմտությունները:

Ակվարիում: Կազմվում են 4-5 սովորողներով համալրված խմբեր: Խմբերից մեկը տեղավորվում է դասարանի կենտրոնում, ստանում առաջադրանքը և սկսում քննարկել, վերլուծել: Մնացած մասնակիցները չեն խանգարում և չեն մոտենում կենտրոնին, այլ ուշադիր լսում են նրանց քննարկումները, անհրաժեշտության դեպքում որոշ նշումներ անում: Տրված ժամանակի ավարտից հետո կենտրոնում (ակվարիում) գտնվող խումբը ներկայացնում է առաջադրանքը և միանում մյուս մասնակիցներին: Ամբողջ դասարանը քննարկում է, բանավիճում է: Որից հետո «ակվարիում» է գալիս հաջորդ խումբը:

ԳԼՈՒԽ II. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆԱՑՈՒՄ, ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ և ԱՄՓՈՓՈՒՄ

2.1 Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի իրականացումը դպրոցում

Համագործակցային ուսուցման ներդրումը իր հետ բերեց մեծ առաջընթաց ուսուցման և ուսումնառության գործընթացում: Հայաստանում, ինչպես աշխարհում ակնհայտ է, որ մարդիկ կարիք ունեն աշխատելու խմբերով, ուստի համագործակցային բազմազան հմտություններ են անհրաժեշտ խմբային աշխատանքն արդյունավետ դարձնելու համար:

Աշխատանքի նպատակն է նպաստել կրթության որակի, սովորողների ակտիվության բարձրացմանը, միջանձնային հարաբերությունների մշակույթի ձևավորմանը, ուսուցման գործընթացն ակտիվ ու հետաքրքիր դարձնելուն, համագործակցային խմբերով աշխատելուն: Այստեղ ներկայացված են համագործակցային մի քանի մեթոդներ: Համագործակցային ուսուցման, ուսումնառության արմատները հասնում են Ջոն Դյուլիի աշխատություններին, որտեղ հեղինակը, ընդգծելով կրթության կարևորությունը, այն դիտարկում է որպես ուսուցման այնպիսի մեխանիզմ, որը քաղաքացիներին սոցիալ-ժողովրդական հասարակարգում համագործակցության սկզբունքներով ապրելու ունակություններ է տալիս [10, 175]: Դասավանդման խնդիրների լուծման նպատակով համագործակցային ուսուցումը ուսուցիչների կողմից փորձարկվող միջոցներից մեկն է: Շատ կարևոր է իրարից տարբերել ավանդական խմբային աշխատանքը և համագործակցային ուսուցումը: Ուսուցիչներից շատերը իրենց դասավանդման ընթացքում կիրառում են խմբային աշխատանքը, սակայն ոչ բոլորն ունեն ուսուցման գործընթացում համագործակցային ուսուցման հիմնական տարրերն ու մեթոդները կիրառելու համար անհրաժեշտ վարպետություն: Այդ պատճառով, համագործակցային ուսուցումը քիչ է կիրառվում դասարանում, և դպրոցում կիրառվող փոքր խմբերով աշխատանքներն ավելի շատ խմբային աշխատանքներ

են, քան համագործակցային ուսուցում: Ըստ Ս . Խաչատրյանի, ուսուցումը համագործակցային կլինի այն դեպքում, երբ աշակերտները միասին, զույգերով կամ փոքր խմբերով աշխատում են մի ընդհանուր խնդիր լուծելու, մի ընդհանուր թեմա հետազոտելու համար[7,18]:

Համագործակցային ուսուցումը՝ որպես այլընտրանքային մանկավարժական մոտեցում, մեծ ճանաչում է ձեռք բերել բազմաթիվ երկրների ուսուցիչների և ուսուցիչների պատրաստում իրականացնողների կողմից: Դրա լայն տարածմանը նպաստող գործոններից են՝

- դասարաններում ուսուցումը սովորողի անհատական առանձնահատկություններին հարմարեցնելը,
- բազմակողմանի կրթական նպատակներին միաժամանակ հասնելու հնարավորությունը,
- ուսուցման առանձնահատկություններին, ժամանակակից մոտեցումներին համահունչ լինելը:

Դասարանում համագործակցային խմբերով աշխատանքը մեծ առավելություններ ունի: Այն գործուն և արդյունավետ ուսումնառության հնարավորություն է ընձեռում: Պատկերացրեք մի դասարան, ուր աշակերտները զարգացնում են իրենց ուսումնական հմտությունները և ընդլայնում ըմբռնումները՝ զանազան իրական հանգամանքներում մասնակից դառնալով իրենց հետաքրքրություններն ու երևակայությունը խթանող կոնկրետ գործնական աշխատանքների: Նրանք անհատապես և խմբերով կարծիքներ են փոխանակում, կազմում հանձնարարականների ցանկեր, գրում հայտարարությունների տեքստեր, հետազոտություններից ստացված տվյալների հավաքում, նախապատրաստվում էլույթների և այլն: Ուրիշների հետ աշխատելու և համագործակցային ստեղծագործական աշխատանքից առավելագույնս օգուտ քաղելու էական պայմաններից մեկն ուրիշի տեղում իրեն պատկերացնելու կարողությունն է: Բազմաթիվ ինտելեկտի և ստեղծագործական ներուժ ունեցող երեխաներ այդպես էլ չեն հասնում հաջողության, քանի որ գործնական մտածողություն չեն զարգացնում: Նրանք լավ են սովորում դպրոցում և հաջողությամբ են հանձնում ստուգողականներն ու քննությունները: Սակայն չեն սովորում, թե ինչպես պետք է փոխհարաբերվել

ուրիշների հետ, կամ ինչպես ուրիշի աչքերով նայել առարկաներին ու երևույթներին և իրենք իրենց: Ուստի պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել, այս հիմնահարցերին, քանի որ դիմացինի տեսակետի ըմբռնումը աշակերտներին հնարավորություն է տալիս առավել հեշտությամբ հարմարվել կյանքի պահանջներին: Համագործակցային մեկ ճիշտ մեթոդ գոյություն չունի, սակայն կա համագործակցային մի քանի եղանակ, և ավելին ներկայումս գոյություն ունեն հարյուրավոր վարժություններ և կազմակերպման եղանակներ:

Գոյություն ունի աշակերտների՝ համագործակցելու ցանկությանը նպաստելու և այն պահպանելու երեք եղանակ՝

- <<համայնքի>> ձևավորում,
- համագործակցային առաջադրանքներ,
- իրախուսման և գնահատման համակարգի կիրառում:

2. Համագործակցելու պատրաստակամությունը

Շփվելու հմտությունները զարգացնելու համար կարելի է օգտագործվել մի շարք վարժություններ.

- մոդելավորող ուսումնական խումբ,
- համատեղ մեկնաբանություն,
- դերախաղ
- դիտարկում
- փոխօգնություն
- պարտականությունների որոշում/բաշխում

3. Համագործակցային ուսուցման հիմնական սկզբունքները.

Եթե հետևյալ բոլոր սկզբունքները չեն պահպանվում, համագործակցային ուսումը տեղի չի ունենում: Չորս հիմնական սկզբունքները(Սպենսեր Կազանի համաձայն)`[11,13]

ա) Զուգահեռաբար տեղի ունեցող շփումներ` ուսման գործընթացում աշակերտների միջև տեղի են ունենում բազում շփումներ: Այսպիսով, յուրաքանչյուր անհատ աշակերտի ակտիվ մասնակցության տևողությունը շատ ավելի երկար է, քան այն կլիներ ավանդական եղանակով ուսուցման դեպքում:

բ)Անձնական պատասխանատվություն` աշակերտներից յուրաքանչյուրը պետք է ավարտի աշխատանքի իր բաժինը` խմբի աշխատանքում ներդրում կատարելու համար: Յուրաքանչյուր աշակերտ իր աշխատանքի մասին զեկուցում է խմբին: դասընկերները գիտեն խմբում ներգրավված յուրաքանչյուր աշակերտի ներդրման մասին, և յուրաքանչյուր անձ պատասխանատու է առաջադրանքի կոնկրետ մասի համար:

գ)Կառուցողական փոխկախիվածություն` անհատական զարգացումն ու խմբի զարգացումը դրականորեն փոխազդում են միմյանց, եթե աշակերտի զարգացման համար պահանջվում է դասընկերների զարգացումը, և եթե խմբի հաջողությունը միաժամանակ նշանակում է նաև մեկ այլ խմբի հաջողություն:

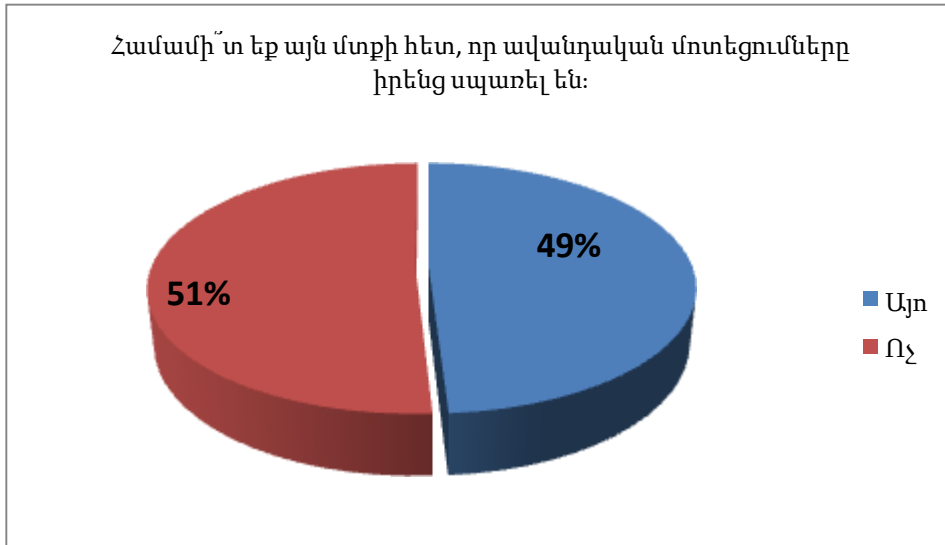
դ)Հավասարաչափ մասնակցություն` աշակերտները մասնակցում են աշխատանքին ըստ իրենց ընդունակությունների: Այս նպատակին հնարավոր է հասնել աշխատանքի բաշխման և առաջադրանքների հանձնարարելու միջոցով:

4. Եղանակներ

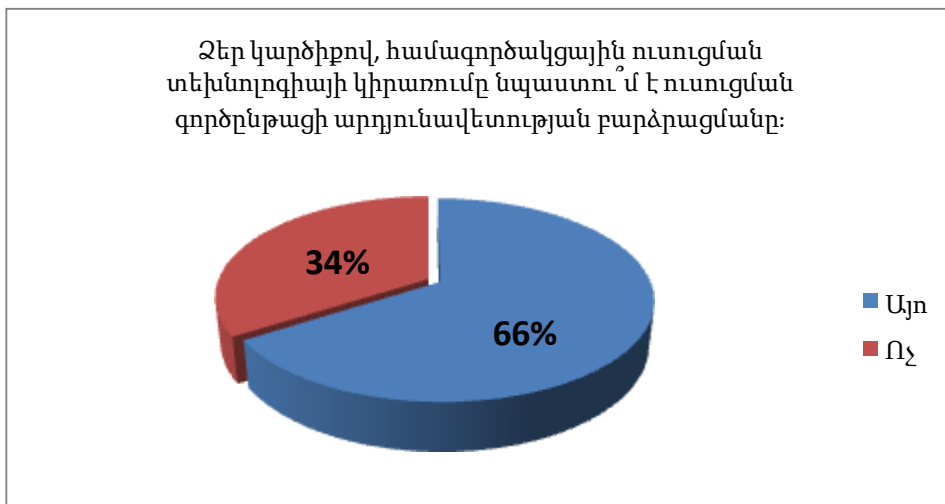
Ուսուցման համագործակցային եղանակներից յուրաքանչյուրն իր կիրառությունն ունի, քանի որ դրանցից յուրաքանչյուրը կարող է կիրառվել տարբեր իրավիճակներում: Ուսուցման եղանակն ընտրելիս պետք է հաշվի առնել՝

- աշխատանքի համար հատկացված ժամանակը
- վարժությունների տեսակները
- դասերի տեսակները
- բովանդակությունը
- փոխկախվածության աստիճանը:

Հարցաթերթիկի միջոցով փորձել ենք պարզել, թե՛

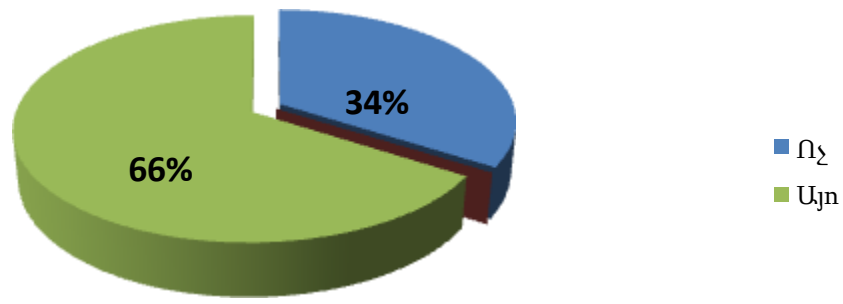
Դիագրամ 1

Դիագրամ 2

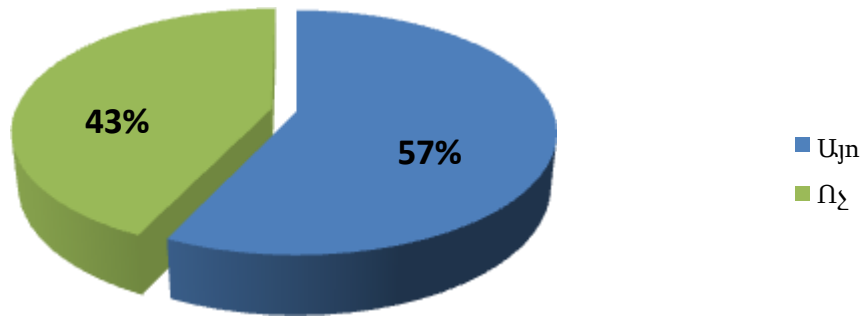

Ուսուցման գործընթացում համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառման համար անհրաժեշտ է արդյոք մասնագիտական վերապատրաստում:

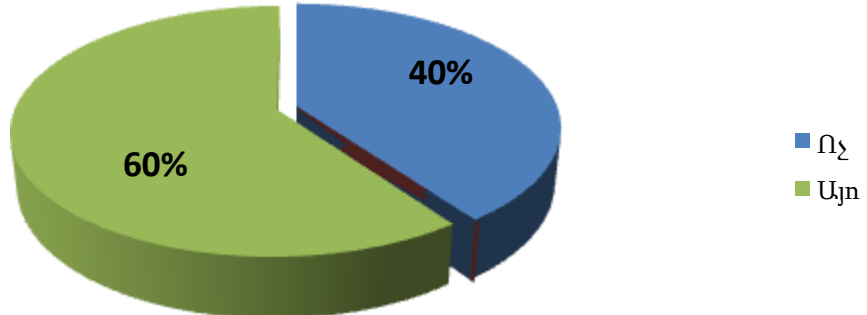
Դիագրամ 3

Ձեր կարծիքով ուսումնական համագործակցությունը նպաստո՞ւմ է դպրոցականի քննադատական մտածողության, հաղորդակցական կարողությունների ձևավորմանը:

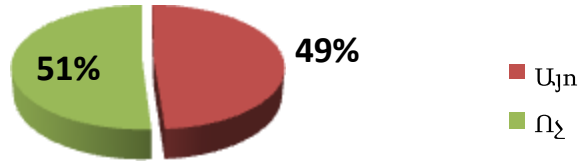
Դիագրամ 4

Արդյոք համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառումը նպաստո՞ւմ է ստեղծագործակցական կարողությունների զարգացմանը:

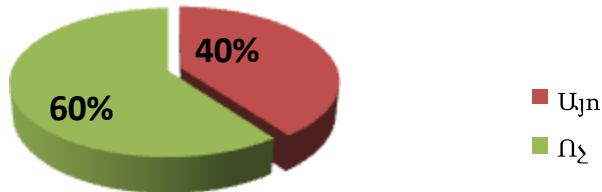
Դիագրամ 5

Ձեր կարծիքով համագործակցային ուսուցումը միջառարկայական կապերի ապահովման պայման է:

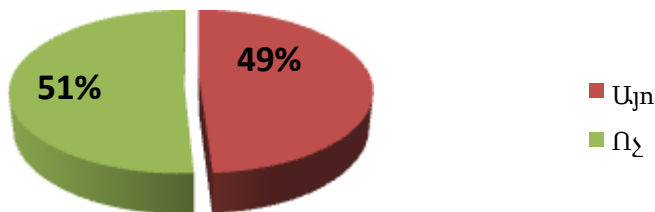
Դիագրամ 6

Բավարարու՞մ են նյութական ռեսուրսները համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի իրականացման համար:

Դիագրամ 7

Ըստ Ձեզ հնարավո՞ր է ամբողջովին հրաժարվել վերարտադրողական մեթոդներից և անցնել փոխներգործուն մեթոդների:

Կատարված աշխատանքից հետո կատարեցինք վերլուծություն և եկանք այն եզրահանգման, որ ավանդական մոտեցումները իրենց սպառել են՝ (49%) այո, (51%) ոչ(տես դիագրամ 1), համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառումը նպաստում է ուսուցման գործընթացի արդյունավետության բարձացման՝ (66%) այո, (34%) ոչ(տես դիագրամ 2): Ուսուցման գործընթացում համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի համար անհրաժեշտ է մասնագիտական վերապատրաստում, հարցված մասնակիցների (66%)-ը պատասխանել է այո , իսկ (34%) –ը ոչ (տես դիագրամ 3): Ուսումնական համագործակցությունը նպաստում է դպրոցականի քննադատական մտածողության, հաղորդակցական կարողությունների ձևավորմանը, (57%) այո, (43%) ոչ(տես դիագրամ 4): Համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառումը նպաստում է ստեղծագործակցական կարողությունների զարգացմանը (60%) այո, իսկ (40%) ոչ(տես դիագրամ 5): Համագործակցային ուսուցումը միջառարկայական կապերի ապահովման պայման կարող է հանդիսանալ (49%) այո, իսկ (51%) ոչ(տես դիագրամ 6): Նյութական ռեսուրսները բավարարում են համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի իրականացման համար (40%) այո, իսկ (60%) ոչ(տես դիագրամ 7), դպրոցականներին հետաքրքրում են նոր մեթոդները, խմբային աշխատանքները մեծամասնությունը պատասխանել է այո (63%), ոչ (37%)(տես դիագրամ 8): Իսկ հնարավոր է ամբողջովին հրաժարվել վերարտադրողական մեթոդներից և անցնել փոխներգործուն մեթոդների՝ (49%) այո, (51%) ոչ(տես դիագրամ 9):

Լրացված հարցաթերթիկներից պարզ դարձավ, որ ուսուցիչներից շատերը չեն պատկերացնում համագործակցային տեխնոլոգիաների կիրառման շղթան:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր դիտարկումների ընթացքում հանգեցինք այն եզրակացության, որ համագործակցային տեխնոլոգիան սովորողների ինքնուրույնության, համագործակցային կարողությունների ձևավորման լավագույն ձևն է: Միասին աշխատելով աշակերտները կարող են համատեղ նպատակների հասնել: Այն ապահովում է սովորողների ճանաչողական գործընթացների(խոսք, հիշողություն, մտածողություն) և սովորողների անհատական հաղորդակցական-զգայական ոլորտի զարգացումը:

- Ուսումնասիրելով և վերլուծելով համապատասխան գրականությունը՝ եկանք այն համոզման, որ համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառումը դպրոցում նպաստում է դպրոցականների անձի սոցիալականացմանը և ինտեգրմանը հասարակության մեջ:
- Ուսումնասիրությունների արդյունքում վերլուծված են համագործակցային ուսուցման մի շարք մեթոդներ, որոնք առավել արդյունավետ, հետաքրքիր են դարձնում ուսուցման գործընթացը:
- Իրականացրած հարցումների արդյունքում բացահայտեցինք, որ համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառումը ոչ թե նախատեսում է ուսուցչի կողմից պատրաստի գիտելիքների հաղորդում, այլև խթանում է սովորողների ինքնուրույնությունը, ստեղծագործական կարողությունների, դպրոցականի քննադատական մտածողության զարգացումը:
- Մեր կողմից մշակված դասերի նմուշօրինակները համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառմամբ միտված են ուսուցման գործընթացի բարելավմանը, սովորողների համագործակցային, երկխոսական կարողությունների ձևավորմանը: Մեր հետազոտության արդյունքում պարզ դարձավ, որ համագործակցային ուսուցումը սովորելու անհատական ոճ է, սովորողների ինքնակատարելագործման և դրդապատճառների իրականացման լավագույն ձև:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ասատրյան Լ. Թ., Կարապետյան Ն.Ջ., «Ես և շրջակա աշխարհը» ինտեգրված դասընթացի դասավանդման մեթոդիկա(ուսումնամեթոդական ձեռնարկ), Երևան <<Արտագերս>> հրատ. 2016, էջ 224:
2. Ասատրյան Ջ. Ա., Կրտսեր դպրոցականների գնահատման վերաբերյալ հայեցակարգային մոտեցումները: Մխիթար Գոշ, Վանաձոր, 2008, էջ156:
3. Աստվածատրյան Մ., Վարդումյան Ս., Արնաուդյան Ա., Օհանովա Ի., Պետրոսյան Ռ., Երեմյան Լ., «*Ուսումնառությունն ու դասավանդումը կրտսեր դպրոցում*» (ձեռնարկ ուսուցիչների համար), Երևան, հրատ. <<Այրեքս>> 2001, էջ 319:
4. Արնաուդյան Ա., Օհանովա Ի., Հովհաննիսյան Գ., Զոհրաբյան Ա., Գրիգորյան Բ., Դավթյան Մ., «*Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները*» (ձեռնարկ ուսուցիչների համար), Երևան, հրատ. <<Տիգրան Մեծ>>2005, էջ335:
5. Գյուլամիրյան Ջ., «*Մայրենիի տարական ուսուցման մեթոդիկա*», Երևան, Զանգակ, 2015, էջ 314:
6. Գարդներ Հ, Բազմաբնույթ մտածողության տեսության կիրառումը ուսուցման վաղ շրջանում: Ձեռնարկ տարրական դպրոցի ուսուցչի համար:- Եր.: 2001 էջ288:
7. Խաչատրյան Ս.Գ., Աշակերտների ինքնուրույն և ստեղծագործական աշխատանքի ձևերը մայրենիի ժամերին /համագործակցային ուսուցում/, «Նախա- շավիղ», 1. 2003, Երևան, «Տիգրան Մեծ», 64 էջ:
8. Հովհաննիսյան Ա., Հարությունյան Կ., Խրիմյան Մ., Խաչատրյան Ս., Բայաթյան Ն., Ալեքսանյան Լ., Պուրուկուրու Վ., Համագործակցային ուսուցում, Երևան, <<Անտարես>> հրատ., 2006, էջ 117:
9. Սարգսյան Վ. Ա., Թորոսյան Կ., Խաչատրյան Հ. Վ., «*Մայրենի 2*» , Երևան , <<Մանմար>> հրատ., 2010, -160:
10. Վարդումյան Ս., Ջաղինյան., Հարությունյան Լ., Գարի Վարելլա, Ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումներ, Երևան, <<Նայյան տապան>> հրատ., 2005, էջ 402:
11. Վինցե Սաբո, Ադամ Մերենյի Աթիլլա Տակաչ , «*101 գաղափար նորարարական մեթոդներ կիրառող ուսուցիչների համար*», Բուդապեշտ, 2006:

